

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2024.19.319773>

ЧЕТВЕРТИЙ МІЖНАРОДНИЙ СИМПОЗІУМ ЕТНОМУЗИКОЗНАВЦІВ

На початку лютого 2024 року відбулася важлива подія для дослідників народної музики – Четвертий міжнародний етномузикознавчий симпозіум «Актуальні питання східноєвропейської етномузикології». Науковий захід був організований Навчально-науковим інститутом і Навчально-науковою лабораторією музичного фольклору Дніпровської академії музики. Оргкомітетом симпозіуму вчетверте є робоча команда, до якої входять Юрій Новіков, очільник Дніпровської академії музики, та її співробітники й партнери – Галина Пшенічкіна, Рімантас Слюжинскас, Валерій Громченко, Анастасія Любимова, Ольга Гусіна. Протягом чотирьох днів симпозіуму було виголошено 42 доповіді й чотири лекції, зроблено вісім презентацій, а до їх обговорення долучилося кілька десятків слухачів, адже захід відбувався онлайн з одночасною YouTube-трансляцією (кількість її переглядів уже в перші дні симпозіуму сягала тисячі). Доповідачами стали вчені багатьох суміжних

галузей народознавчих наук – етномузикологи, етнологи, фольклористи, філологи, антропологи, а також викладачі етномузичних дисциплін і етнопедогоги, викладачі традиційного співу та гри на народних інструментах, фольклорні виконавці-реконструктори й керівники фольклорних ансамблів, менеджери етнокультурних проєктів, очільники й працівники фольклорних архівів («фізичних» та онлайн). Зважаючи на це, симпозіум став справді визначним міждисциплінарним науково-практичним заходом. Важливо наголосити на потужному міжнародному представництві, оскільки було представлено наукові школи й дослідницьку проблематику щонайменше п'ятнадцяти країн: України, Литви, Латвії, Естонії, Польщі, Німеччини, Польщі, Сербії, Словенії, Швеції, Фінляндії, Великої Британії, Нідерландів, Австралії, Канади. 3-поміж українських інституцій у симпозіумі взяли участь дослідники з Києва, Дніпра, Харкова, Львова, Ужгорода, Чернігова, Рівного, Івано-Франківська.

За тривалістю, інтенсивністю, змістовою насиченістю й виявленим інтересом IV міжнародний етномузикознавчий симпозіум став унікальним серед заходів такого типу й навіть перевершив три попередні наукові форуми. Загалом це був 40-годинний науково-практичний марафон, що став результатом щоденної десятигодинної безперервної роботи, коли в кожній секції працювало 35-60 учасників, доповідачів та слухачів.

Тематика симпозіуму охопила широкий спектр наукових зацікавлень, серед яких історія науки, теоретичні напрями й підходи, особливості фольклорного виконавства, педагогічні напрацювання в галузі етномузикознавства, джерельна база студій; сучасні виклики, що постали перед українськими архівами, а також їх наповнення й зберігання (особливо в час війни), порівняльні дослідження, особливості популяризації народної музики та інші.

Усі виступи було розподілено за тематичними секціями, що не «перетиналися» в часі, тобто всі учасники мали змогу почути один одного. У першій секції «Обрядово-пісенний фольклор: етнографія, типологія, географія» прозвучало чотири виступи, присвячені етномузичному районуванню української етнічної території (Ірина Клименко), виконавському аспекту у змінах композиції в календарних піснях Київського Полісся (Євген Єфремов), а також двом тваринам – символічним персонажам народної обрядовості – «Козлу» у литовців (Daiva Vučiniene) і «Коню» у українців (Маргарита Скаженик).

Секція «Фольклористичні дослідження та виконавський фольклоризм у контексті історичного часу» об'єднала сім доповідей, присвячених значенню історичних факторів для функціонування музичного фольклору. Йшлося про вплив Другої світової війни

на долю мешканців регіону Готтче та їхню музичну культуру (Anja Moric), фольклорні рухи 1960-х років у Литві (Austė Nakienė), про історичні й персональні передумови виникнення явища «моя пісня» (Varsa Liutkutė Zakarienė), особливості діяльності музичних колективів у різних історичних обставинах (Dalia Kiseliūnaitė, Jelena Jovanović, Тетяна Прокопович).

Засідання секції «Етноінструментознавчі дослідження» розпочалося з ознайомлення з роботою над народною музикою до відомого фільму «Довбуш» (2023), яку здійснили Алла Загайкевич та Ірина Федун. Далі було проаналізовано функції маршових награвань у західноукраїнській традиційній інструментальній музиці (Вікторія Ярмола), трансмісію скрипкової традиції на прикладі творчої діяльності гуцульського скрипала Івана Менюка (Ярема Павлів), здійснено порівняльний аналіз скрипкової музики регіону Дзукії у Литві та українського (Західного) Полісся (Gaila Kirdienė). Латвійський дослідник Ēvalds Daugulis розповів про оригінальний десятигодинний музичний марафон, коли просто неба звучить музика різних напрямів, стилів і жанрів, яку виконують гурти народної музики. Доповідачі розповідали про традиційний бандонеон і кнопкову гармоніку в сучасній музиці Литви (Arvydas Kirda), про вплив Клайпедської державної консерваторії на відродження інструментальної музики в регіоні у ХХ столітті (Lina Petrošienė), про роботу гуртків із вивчення гри на канцлес у Литві (Vida Palubinskienė). Про особливості формування репертуару народних співаків у ХХ–ХХІ століттях говорили Юрій Рибак і Вольга Барішнікова. Гуцульські мелодії для сопілки в середовищі української діаспори в США стали предметом аналізу Ганни Карась. Завершилося засідання секції презентацією двох сайтів-архівів: «Колискові України» (Олег Коробов) і «Цифровий архів фольклору Слобожанщини та Полтавщини» (Галина Лук'янець).

Секція «Методи та персоналії регіональних фольклористичних досліджень» зібрала науковців, які здійснюють акустичний аналіз традиційного співу та вивчають мелодії та їх статистичні показники за допомогою спеціальних комп'ютерних програм (Rytis Ambrazevičius, Інна Лісняк), а також учених, які цікавляться історією науки, а саме, життєписами етномузикологів (Ірина Довгалюк про Філарета Колесу), становленням фольклористичних шкіл (Лариса Новикова про харківську школу), проблемами вивчення ліричної пісні Нижньої Наддніпряни (Анастасія Любимова).

Доповіді п'ятої секції «Фоно- і графо-колекції українського фольклору: методи дослідження та збереження» було зосереджено на організаційних підходах до оцифрування графічних матеріалів архіву ПНДЛМЕ (Ліна Добрянська), до закарпатського народнопісенного фоноархіву В. Гошовського (Віра Мадяр-Новак), до матеріалів звукового архіву Українського Вільного Університету в Мюнхені (Німеччина) (Віолетта Дутчак), до українського народнопісенного фольклору в Канаді та США (Наталія Федорняк). Про цікаві знахідки в бібліотеках Скандинавії доповіли Ірина Коваль-Фучило («Ручкописна копія записів українського фольклору Зоріана Доленги-Ходаковського у фондах Національної бібліотеки Фінляндії») і Катерина Гончарук («Українська музика у Швеції: архівні знахідки вінців»).

У наш час, як і два століття тому, не слабе увага фольклористів та етномузикологів до українських весільних традицій. Цьому величому обрядовому

дійству було присвячено окрему секцію «Українська обрядова весільна пісенність: типологія і географія». Дослідниці проаналізували топоніми весільних пісень (Надія Пастух), їхні мелотипи (Віра Осадча), регіональні особливості обряду та весільних мелодій Сходу України (Катерина Жук), пісні шестидольної строфічної форми з Наддніпряни (Надія Ханіс).

Особливо на часі були доповіді секції «Фольклор та війна». Їх тематика – це актуалізація стрілецької пісні в час повномасштабного вторгнення росії в Україну (Оксана Кузьменко); особливості функціонування українського пісенного фольклору в час війни, починаючи з 2014 року (Ольга Харчишин); значення фольклору в анти-імперській боротьбі України (Надія Попик), вербально-музична складова сучасного похорону (Людмила Іваннікова), трансформація жанру пісні «Очерет мені був за колиску» (Марина Демедюк), а також сучасні українські авторські казки про війну (Лілія Яремко).

У доповідях секції «Етномузична педагогіка та промоція етнокультури» особливу увагу було зосереджено на проблемах музичної педагогіки й способах популяризації народної музичної культури. Лекція-презентація Eglė Kašėtienė «Плекання та відродження регіональної культури та ідентичності: фестиваль Дзукської культури "Čiulba Ulba"» була присвячена щорічному фестивалю, який відбувається в Литві з 2020 року. Дослідниці Лариса Лукашенко, Галина Пшенічкіна, Віра Ібрямова-Сиворакша поділилися здобутками у викладанні музично-фольклористичних дисциплін, досвідом розробки типових навчальних програм для учнів класу музичного фольклору мистецьких шкіл України, методик викладання традиційного співу. Ярослава Левчук і Софія Обертас розповіли про арттерапевтичну складову майстеркласів із вивчення приспівок до ігор та забавлянок, колядок і щедрівок для сучасних дітей і батьків, а польська дослідниця Beata Maksymiuk-Pasek розповіла про спільний польсько-український проект, присвячений дитячому фольклору міжетнічного пограниччя.

До уваги учасників було представлено відеолекцію-концерт «Традиційне весілля на Дніпропетровщині: дівчачий вечір», який підготувала Ольга Гусіна (творчий керівник Галина Пшенічкіна, науковий консультант Анастасія Любимова) за участі фольклорного ансамблю «Калита» (керівник Тарас Хмилюк).

У межах симпозиуму відбулися презентації новінок наукової літератури: чергових випусків фахових збірників наукових статей «Музикознавча думка Дніпропетровщини» (Галина Пшенічкіна), «Проблеми етномузикології» (Ірина Клименко), «Етномузика» (Вікторія Ярмола) та презентація набору листівок «Qırımtatar çalğı aletleri» (із реконструкціями кримськотатарських музичних інструментів) від автора – Ігоря Ходжанязова.

Четвертий міжнародний етномузикознавчий симпозиум став значущою подією для розвитку етномузикознавства, фольклористики та суміжних галузей. Захід є важливою платформою для обміну науковими досягненнями і практичними здобутками, а також сприяв міжнародній співпраці. Маємо надію, що наступний, ювілейний, П'ятий міжнародний симпозиум етномузикознавців відбудеться вже в мирній переможній Україні та матиме змогу продовжити традиції живих наукових форумів у Дніпрі.

Галина Пшенічкіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6107-4079>
канд. мистецтвознавства, старша наукова співробітниця
Відділу фольклорного архіву
Інституту литовської літератури і фольклору (Вільнюс, Литва),
доцент Дніпровської академії музики (Дніпро, Україна),
тел. +380630618924, e-mail: h.pshenichkina@gmail.com

Ірина Коваль-Фучило

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4048-9114>
канд. філологічних наук, старша наукова співробітниця
відділу української та зарубіжної фольклористики
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна)
e-mail: koval-fuchylo@ukr.net